

2008-09-18

PERSCOMMUNIQUÉ

De inkomens en het financieringssaldo van de particulieren en de vennootschappen

(Artikel gepubliceerd in het Economisch Tijdschrift van september 2008)

Dit artikel gaat uit van de vaststelling dat het aandeel van de lonen in het bbp de voorbije vijf jaar in België vrij sterk is gedaald, met als belangrijkste tegenhanger een stijgend aandeel van het exploitatieoverschot. Vervolgens wordt stilgestaan bij de herverdelende inkomensstromen tussen de institutionele sectoren en bij de bestemming die de particulieren en de vennootschappen aan hun inkomen geven. Deze analyses gebeuren op basis van de gegevens van de nationale rekeningen die een systematische beschrijving geven van de verschillende fasen van het economische proces.

Uit de analyse van de uit de binnenlandse productie voortvloeiende primaire inkomens blijkt onder meer dat de vennootschappen de grootste toegevoegde waarde genereren. In 2006 gebruikten ze 60,6 pct. van die toegevoegde waarde om de loonkosten te dekken, terwijl dat aandeel in de periode 1995-2002 gemiddeld nog 64,3 pct. beliep. De overheid, daarentegen, creëert de kleinste toegevoegde waarde, maar betaalt het leeuwendeel ervan wel uit in de vorm van lonen, namelijk 88 pct. in 2006, tegen 86,1 pct. in 1995. Van de toegevoegde waarde van de particulieren - zowel de zelfstandige ondernemers als de eigenaars van woningen - werd in 2006 slechts 10,6 pct. uitbetaald in de vorm van lonen.

Hoewel er verschillende definities van het loonaandeel bestaan - definities die onderling sterk verschillen in termen van niveau - geven ze meestal wel hetzelfde verloop te zien. Zo vertonen alle definities een vrij stabiel patroon in de tweede helft van de jaren negentig, vervolgens een lichte stijging en nadien een iets forsere daling in de periode 2003-2005. De voorbije twee jaar is het loonaandeel niet noemenswaardig meer gewijzigd. De inkrimping ervan in de periode 2003-2005 was deels de weerspiegeling van het conjunctuurverloop. Als reactie op de conjunctuurvertraging in 2001 en 2002 trachtten de vennootschappen hun loonkosten immers te drukken via bedrijfsherstructureringen en via loonmatiging. Daarnaast kan het recente verloop, net als in de meeste andere landen van het eurogebied, ook worden beschouwd als een onderdeel van de trendmatige daling van het loonaandeel sedert het begin van de jaren tachtig. In de literatuur wordt die neerwaartse tendens vaak in verband gebracht met structurele ontwikkelingen zoals de mondialisering, die het wereldwijde arbeidsaanbod heeft opgevoerd, de technologische vooruitgang, die de kapitaalintensiteit van de productie heeft verhoogd, en het groeiende belang van de dienstensector, die gekenmerkt wordt door een kleiner loonaandeel. Dergelijke ontwikkelingen kunnen weliswaar niet worden voorkomen, maar de beleidsmakers kunnen er wel voor zorgen dat ze optimaal worden begeleid, vooral door een robuust en stabiel macro-economisch kader te scheppen dat wordt ondersteund door efficiënte arbeids- en productmarkten.

De lonen zijn echter niet de enige inkomenscategorie van de particulieren die ten opzichte van het bbp is vertraagd. Het totale bruto beschikbare inkomen van de particulieren is sedert 1995 vrijwel continu minder sterk gestegen dan het bbp. Dat is vooral het gevolg van de trendmatige daling, in verhouding tot het bbp, van het netto rente-inkomen, een daling die op haar beurt een weerspiegeling is van de neerwaartse rentetarieven. De trendmatige vermindering van het beschikbare inkomen van de particulieren in verhouding tot het bbp betekent echter niet dat het ook in absolute termen is teruggelopen. Gemiddeld beschouwd, is het beschikbare inkomen van de particulieren tussen 1995 en 2007 gestegen met 3 pct. per jaar. Zelfs indien rekening wordt gehouden met het verloop van de inflatie, gemeten aan de hand van de deflator van de consumptieve bestedingen van de particulieren, is het beschikbare inkomen in reële termen toegenomen met gemiddeld 1,1 pct. per jaar. Dit positief gemiddelde neemt echter niet weg dat het beschikbare inkomen in bepaalde jaren of voor bepaalde bevolkingscategorieën ook in absolute termen is gedaald.

Naar analogie met de daling van het bruto beschikbare inkomen van de particulieren, in verhouding tot het bbp, lieten ook hun consumptieve bestedingen, in procenten bbp, een neerwaartse tendens optekenen. Deze was echter veel minder geprononceerd, wat zich dan ook vertaalde in een trendmatige daling van de spaarquote, van 20 pct. van hun beschikbare inkomen in 1995 tot een dieptepunt van 12,2 pct. in 2005,

waarna een licht herstel inzette. Een dergelijk herstel vinden we echter niet terug bij het financieringssaldo van de particulieren. Zij consumeren immers niet alleen, ze investeren ook, voornamelijk in de vorm van nieuwbouw en renovatie van woningen. Sedert 2004 hebben de particulieren hun investeringsuitgaven sterk opgevoerd als gevolg van de zeer lage hypothecaire rente en de sterke stijging van de woningprijzen, wat zich heeft geuit in een verdere daling van hun financieringssaldo, dat de voorbije drie jaar minder dan 1 pct. bbp bedroeg.

De belangrijkste tegenhanger van de recente inkrimping van het loonaandeel is de forse stijging van het bruto exploitatieoverschot van de vennootschappen, dat meteen ook veruit hun belangrijkste bron van inkomen is. Die stijging heeft zich echter niet vertaald in een evenredige toename van het financieringssaldo van de vennootschappen. Deze laatste hebben immers ook méér belastingen op inkomen en vermogen betaald en ook hun investeringsuitgaven zijn sneller gestegen dan het bbp. In vergelijking met de periode 1995-2000 hebben de vennootschappen netto ook meer dividenden uitgekeerd, in verhouding tot het bbp, hoewel die in de periode 2001-2003 nog hoger lagen. Al met al hebben dus ook de particulieren profijt getrokken van de forse winststijging van de vennootschappen. Toch is ook het financieringssaldo van de vennootschappen gestaag toegenomen tot gemiddeld 2,4 pct. bbp tijdens de voorbije drie jaar. Hoewel deze stijging deels kan worden beschouwd als een inhaalbeweging na de verslechtering tijdens de periode 1998-2001, lijkt de recente verbetering toch significant. Ze heeft ertoe geleid dat de vennootschappen hun investeringen geleidelijk méér hebben kunnen financieren met interne middelen en op die manier hun balansen verder hebben kunnen saneren.